

**YOZGAT YÖRESİ GELENEKSEL GİYSİLERİ
VE TEKNİK ÇİZİMLERİ**

107222

107222

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NALAN BAKIR

406941002

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 08 Haziran 2001

Tezin Sunulduğu Tarih : 27 Haziran 2001

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Gökten AY

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Fikret DEĞERLİ

Yrd. Doç. Afşin EMİRALIOĞLU

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

HAZİRAN 2001

ÖNSÖZ

Anadolu coğrafyasında geçmiş 6000 yıla dayanan insanlık tarihinden söz etmek mümkündür.

Anadolu'nun coğrafi olarak kıtalar arasında bir geçiş noktası olması, iklim şartlarının insan yaşamına uygun olması ve topraklarının bereketi insanlığın bu topraklar üzerinde bir çok medeniyetler kurmasına neden olmuş ve bunun sonucunda da çok renkli bir kültür mozayığı oluşmuştur. Yozgat ili'de bu kültür mozayığının içinde yerini almıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; çalışmanın amacı anlatılmış, İkinci bölümde; Yozgat ilinin tarihi, coğrafi ve kültürel yaşamı; Üçüncü bölümde; Yozgat yöresi geleneksel giyim parçalarında kullanılan malzemeleri; Dördüncü bölümde; Yozgat yöresi geleneksel giyim kuşam ve aksesuarları incelenmiştir.

Araştırmalarımnda yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Gökten AY'a, giysilerin teknik ve kalıp çizimlerini yapılmasında emeği geçen Çanakkale Hamdibey Çok Programlı Lisesi hazır giyim öğretmeni Sayın Özlem ÖZKAYA'ya, teknik olarak yardımlarını esirgemeyen Yozgat Halk Eğitimi ve Akşam Sanat Okulu Müdürü Ali KILIÇOĞLU ve diğer personeline ve manevi olarak en büyük desteğim eşim Süleyman BAKIR'a teşekkür ederim.

İSTANBUL 2001

Nalan BAKIR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
RESİM LİSTESİ	v
ÇİZİM LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ VE ÇALIŞMANIN AMACI	1
2. YOZGAT İLİNE GENEL BAKIŞ	2
2.1. TARİHÇE	2
2.2. COĞRAFİ KONUMU	3
2.3. KÜLTÜREL VE SOSYAL YAŞANTI	3
3. YOZGAT YÖRESİ GELENEKSEL GİYİM PARÇALARININ İNCELENMESİ	5
3.1. GİYSİLERDE KULLANILAN KUMAŞLAR	5
3.1.1. Şaplı Deri ve Sahtiyan	5
3.1.2. Keçe	5
3.1.3. Çuha	6
3.1.4. Pamuklu	6
3.1.5. Tülbent	6
3.1.6. Kadife	6
3.1.7. İplik ve Dokuma	6
3.1.8. Orlon	7
3.1.9. Kutnu	7
3.1.10. Keten	7
3.1.11. Basma	8
3.1.12. Pazen	8
3.1.13. Saten	8
3.1.14. Gabardin	8
3.1.15. Poplin	8
4. YOZGAT YÖRESİ GELENEKSEL GİYİMİNE GENEL BAKIŞ	9
4.1. KADIN GİYİMİ	9
4.1.1. Keçe Külah	11
4.1.2. Tülbent	11

4.1.3. Yazma	12
4.1.4. Kıvrak.....	12
4.1.5. Oya.....	12
4.1.6. Gömlek.....	13
4.1.7. Şalvar.....	13
4.1.8. Üçetek	14
4.1.9. Önlük.....	15
4.1.10. Şal Kuşak.....	16
4.1.11. Alaca ve Yün Çorap.....	17
4.1.12. Çarık.....	17
4.1.13. Yemeni	18
4.1.14. Kadın Giyimi Teknik ve Kalıp Çizimler.....	19
4.2. ERKEK GİYİMİ	36
4.2.1. Keçe Külâh	36
4.2.2. Poşu.....	37
4.2.3. Gömlek	37
4.2.4. Şalvar.....	38
4.2.5. Yelek	39
4.2.6. Kuşak.....	39
4.2.7. Çorap.....	40
4.2.8. Çarık.....	40
4.2.9. Erkek Giyimi Teknik ve Kalıp Çizimleri.....	41
4.3. GELENEKSEL HALK TAKI VE AKSESUARLARINA GENEL BAKIŞ.....	52
4.3.1. Hamayıl	54
4.3.2. Bilezik ve Bileklik	55
4.3.3. Toka	56
4.3.4. Tepelik.....	56
4.3.5. Kemer.....	57
4.3.6. Köstek	58
SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	59
KAYNAKLAR.....	61
ÖZGEÇMİŞ	62

RESİM LİSTESİ

Resim 1.	Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü.....	9
Resim 2.	Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü.....	10
Resim 3.	Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü.....	10
Resim 4.	Keçe Kûlah.....	11
Resim 5.	Yazma.....	12
Resim 6.	Gömlek.....	13
Resim 7.	Şalvar.....	14
Resim 8.	Üçetek.....	14
Resim 9.	Önlük.....	15
Resim 10.	Şal Kuşak.....	16
Resim 11.	Alaca ve yün çorap.....	17
Resim 12.	Yemeni ve çarık.....	18
Resim 13.	Komple giyilmiş erkek kıyafetinin önden ve arkadan görünümü....	36
Resim 14.	Gömlek.....	37
Resim 15.	Şalvar.....	38
Resim 16.	Yelek.....	39
Resim 17.	Hamayıl.....	55
Resim 18.	Bilezik ve Bileklik.....	55
Resim 19.	Toka.....	56
Resim 20.	Tepelik.....	57
Resim 21.	Kemer.....	57
Resim 22.	Köstek	58

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1.	Kadın Üçetek ön teknik çizim.....	20
Çizim 2.	Kadın Üçetek arka teknik çizim.....	21
Çizim 3.	Kadın Üçetek kalıp çizimi 1.aşama.....	22
Çizim 4.	Kadın Üçetek kalıp çizimi 2.aşama.....	23
Çizim 5.	Kadın Üçetek kol çizimi 1.aşama.....	24
Çizim 6.	Kadın Üçetek kol çizimi 2.aşama.....	25
Çizim 7.	Kadın Gömlek teknik çizimi.....	26
Çizim 8.	Kadın Gömlek kalıp çizimi.....	27
Çizim 9.	Kadın Gömlek kol kalıp çizimi.....	28
Çizim 10.	Kadın Şalvar teknik çizimi.....	29
Çizim 11.	Kadın Şalvar kalıp çizimi ön beden.....	30
Çizim 12.	Kadın Şalvar kalıp çizim arka beden.....	31
Çizim 13.	Kadın Kadife önlük teknik çizimi.....	32
Çizim 14.	Kadın Kadife önlük kalıp çizimi.....	33
Çizim 15.	Kadın Kıl önlük teknik çizimi.....	34
Çizim 16.	Kadın Kıl önlük kalıp çizimi.....	35
Çizim 17.	Erkek Şalvar teknik çizimi.....	42
Çizim 18.	Erkek Şalvar kalıp çizimi 1.aşama.....	43
Çizim 19.	Erkek Şalvar kalıp çizimi 2.aşama.....	44
Çizim 20.	Erkek Yelek teknik çizimi.....	45
Çizim 21.	Erkek Yelek kalıp çizimi 1.aşama.....	46
Çizim 22.	Erkek Yelek kalıp çizimi 2.aşama.....	47
Çizim 23.	Erkek Gömlek teknik çizimi.....	48
Çizim 24.	Erkek Gömlek kalıp çizimi 1.aşama.....	49
Çizim 25.	Erkek Gömlek kalıp çizimi 2.aşama.....	50
Çizim 26.	Erkek Gömlek kol kalıp çizimi	51

ÖZET

Ülkemizde kültür miraslarına verilen önemin, hepimizin bildiği üzere yeterli olmadığı kanısındayım. Birçok mirasımızın kaçak yollarla ülkemiz dışına kaçırıldığı da bilinmektedir. Ancak ülkemizde maddi değerlerinden daha ziyade manevi değerleri olan bir çok eserlerde bulunmaktadır. Dünyanın gıpta ile izlediği, bizim yeterince üzerinde çalışma yapmadığımız bu konulardan, ben kendime giyim-kuşam konusunu araştırmayı seçtim.

Yozgat yöresinde bulunmam ve görevimin halk oyunları öğretmenliği olması nedeni ile yöre kıyafetlerinin üzerinde yeterli çalışmanın yapılmadığı, yapılmış olanların da çok doyurucu olmadığı hatta kıyafetlerin ve kıyafet parçalarının resimlenmediği, ehliyetsiz kişiler tarafından yapılan bir takım resimlerinde yöre kıyafetlerini temsil etmediği tarafımdan tespit edilmiştir.

Bu araştırmaya başlarken önce tarafımdan kıyafet parçaları bir araya getirilmiş, uzman giyim öğretmenleri tarafından teknik ve kalıp çizimleri oluşturulmuş dikim teknikleri tespit edilmiştir. Daha sonraki aşamada kıyafetler bütün ve parçalar halinde tarafımdan resimlenmiştir.

Araştırması yapılan kıyafetlerin yapımında kullanılan malzemeler tespit edilmiş ve açıklanmıştır. İnceleme sırasında ele alınan kıyafetlerin renk, desen ve işlemlerinde farklılık göstermesine rağmen model ve dikim tekniklerinin hemen hemen aynı olduğu ortaya çıkmıştır.

Kıyafetler, günümüz kıyafetleriyle karşılaştırıldığında çoğu parçaların adı değişmesine rağmen aynı işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin üçeteğin karşılığı elbise, yazma ve kıvrığın karşılığı baş örtüsü, keçe külahın karşılığı şapka, çarık ve yemeninin karşılığı ayakkabı, şalvarın karşılığı pantolon vs.

Yozgat yöresinde de farklı kıyafet parçalarının birlikte giyilmesi ile geleneksel kıyafetler oluşmuştur. Yöre kıyafetlerinde kullanılan malzemelerin bir çoğu önceden el tezgahlarında yapılmasına rağmen günümüzde fabrikasyondur. Ancak çarık, çorap, kıl dokuma önlük, keçe külah gibi parçalar ilkel tezgah ve el ile yapılmaktadır. Yöre kıyafetlerinin günümüzde sadece halk oyunları grupları tarafından kullanılıyor olması çeşitliliği azaltmaktadır.

SUMMARY

I am in the opinion that the significance forwarded to the cultural heritage in our country is not adequate, as we all know many of our heritages are being smuggled to abroad through illegal ways. However, in our country there still exist many works bearing rather mental values than the material ones. Amongst the subjects on which we never paid sufficient attention nor showed significant effort but monitored by whole world with great envy, I made my choice of subject for research, which is “dress and finery”.

Since I have been to Yozgat Region and my occupation is involved in folk dances I detected the following; There was no efficient work ever made with respect to the regional dress and finery while the ones made were not to the satisfaction of the requirement, even the paintings made by some painters did not reflect the true and authenticated pattern of the regional dress and finery. As a matter of fact those were frequently the works of unskilled people, thus the pieces of dresses included in such paintings were rather far from representing the regional cult at all.

Before beginning this research, expert-dressing instructors achieved the dress pieces we put together and technical and form drawings and sewing techniques were determined. In the subsequent process, the overall dresses in whole and pieces are drawn/painted by myself.

The materials used in the make of dresses for which this research is realized are determined and described. Although the dresses studied on varied in respect of color, design and process; it was revealed that their model and sewing technique remained almost the same.

The dresses, when a comparison made with the dresses of today despite the names of many pieces have been changed, it was found out that they have been used for the same function. For example; the term “triple skirt” (*üç etek*) equivalent being “dress”, the term “hand painted kerchief and woman’s outdoor mantle” (*yazma and kivrak*) equivalent being head-scarf, the term “felt hat” equivalent being the hat, and the term “raw hide sandal” (*çarık and yemeni*) equivalent being the shoe, the term “shalwar” (*Şalvar*) equivalent being trousers etc.

The folk dance dresses had appeared when different dress patterns were put on in Yozgat Region. Even though many of the materials used in the regional dresses have been made at the handlooms before, it is manufactured today. However, the old pieces such as; rawhide sandal, socks, hair woven smock, felt fez all are made at primitive looms manually. At the present the regional dresses are being used by the folk dancer groups only it results in the decrease of their variety.

1. GİRİŞ

1.1. GİRİŞ VE ÇALIŞMANIN AMACI

İnsanların önemli ihtiyaçlarından biri olan giyim çok eski çağlardan günümüze dek toplum hayatında birçok değişiklikler göstererek süregelmiştir.

Giyim, önceleri çeşitli tabiat şartlarından korunmak amacıyla ortaya çıkmış, ailenin kurulmasıyla örtünme başlamış ve giderek gelenekselleşmiştir.

Giysi her zaman giyenin mesleğini, yaşını vb. belirlemektedir. Giysinin çağlar boyunca genel güzellik biçiminin insana yakıştırılması olduğunu söyleyebiliriz.

Giysi, giyinme aracı olarak bir ülkenin, bir dönemin, bir kişinin özellik beliren bir sunumudur ve her zaman uygarlığın değişimini yansıtır. Giyim, her milletin ekonomik toplumsal, kültürel ve siyasal şartlarından etkilenerek biçimlenmektedir. Tarihi süreç içinde her uygarlık, yaşayış biçimi ve şartları da etkileriyle giyimler birbirinden ayrı özellik göstermiştir.

Anadolu Türk giyimine gelince, Anadolunun bölgeler arası çok farklı coğrafi yapıya sahip olması, iklim özelliklerinin değişiklik göstermesi giyim-kuşam tarzında da farklılığı beraberinde getirmiştir. Bölgeler arasındaki farklılık görüldüğü gibi, bölgelerin kendi içerisinde de değişik giyim-kuşam özelliklerine sıkça rastlamak mümkündür.

Yozgat ilinde yaşıyor olmam ve branşımın Türk Halkoyunları öğretmenliği olması buna bağlı olarak da yörede geleneksel giysiler hakkında detaylı bir araştırma ve arşivleme çalışmasının yapılmamış olması bu araştırmayı yapmama sebep olmuştur. Bu çalışma genellikle saha araştırmasına dayanılarak hazırlanmış olup giysi resimleri tarafımdan çekilerek arşivlenmiştir.

2. YOZGAT İLİNE GENEL BAKIŞ

2.1. TARİHÇE

İlk çağlardan beri yerleşme alanı olan bu topraklar üzerinde bulunan Yozgat şehrinin kuruluşu 16.yy.başlarına rastlar. Bölge toprakları tarih çağları boyunca Hititler'in, Frigler'in, Kimmerler'in, Persler'in, İskender, Roma ve Bizans imparatorluklarının hakimiyetinde kaldı. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu Selçuklu Devleti'ne tabi Kayseri Beyliğinin, 1127'den sonrada Danişmedliler Beyliğinin sınırları içinde kalmış, 1175'ten sonra da tamamen Anadolu Selçuklu Devletinin eline geçmiştir. 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra ilhanlılar'ın kontrolüne giren bölge, Beylikler Dönemi'nde Eretna Beyliği'nin, 1381 'den sonra da Kadı Burhanettin Devleti'nin eline geçti. 1398'de Yıldırım Bayazid tarafından Osmanlı topraklarına katıldıysa da 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un kontrolüne girdi. 1408 yılında Çelebi Sultan Mehmet tarafından yeniden Osmanlı topraklarına katıldı.

Yozgatın bir yerleşim yeri olarak XVI. Yüzyılın başında kurulduğu, daha önceleri burada bir köyün olduğu rivayet edilmekle ise de bununla ilgili herhangi bir belge ve kalıntı bulunmamaktadır. Bu tarihten Cumhuriyet dönemine kadar yaygın olarak "Bozok" adıyla tanınan ilimiz, XIX. Yüzyılın başına kadar Sivas Eyaletine bağlı bir sancaktır. Bozok Sancağının XVII. Yüzyılın ortalarında 1 has, 19 zeamet ve 731 tımarı olup, savaş zamanında Osmanlı ordusuna 1100 kişilik bir kuvvetle katılabilecek durumdadır.

Oğuzların Bozok koluna mensup Türkmenler, XV. asırdan itibaren bu bölgeye gelip yerleşerek kendi adlarını buraya vermişlerdir. XX. asrın ilk çeyreğine kadar Bozok adı yanında yer yer Yozgat olarak da söylenegelmiştir. Cumhuriyet döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem Milletvekilllerinden Süleyman Sırrı (içöz) nın 4 Kasım 1922 tarihli teklifi üzerine Bozok ismi kaldırılarak 1923 senesinden itibaren ilin adı Yozgat olmuştur. (Yozgat İl Yıllığı, 1991)

2.2. COĞRAFİ KONUMU

Yozgat ili toprakları, İç Anadolu Bölgemizdedir. Kızılırmak'ın İç Anadolu Bölgesinde çizmiş olduğu geniş yay içinde yer alan Bozok Platosu üzerindedir. Yozgat şehir merkezi, doğu-batı istikametinde uzanan Kirazlıdere vadisi içinde kurulmuştur. İzmir'den başlayıp Türkiye'nin doğusunda Gürbulak sınır kapısına kadar uzanan ve oradan İran'a açılan E-23 Karayolu, il merkezinin içinden geçer. Bu yolun 220 km.si il sınırları içindedir. Şehir, bu yolun ekseninde genişleme ve gelişme göstermektedir. Ankara ve Sivas'a E-23 Karayolu ile bağlanır. Tarihi olarak eski medeniyetlerin kurulduğu kasabalara (Boğazköy "Hattuş", Alacahöyük) komşudur. İlin batısında Delice Suyu doğal bir sınır oluşturur. Bu yönde Kırıkkale ve Kırşehir; doğuda Sivas; kuzeyde Tokat, Amasya ve Çorum; güneyde Kayseri, Nevşehir (güney batıda) illerinin toprakları ile çevrilidir. Böylece Yozgat, 8 ilimizle sınırlıdır.(Yozgat İl Yıllığı, 1991a)

2.3. KÜLTÜREL VE SOSYAL YAŞANTI

Yozgat yöresinin geçmişine bakıldığında ve günümüzle kıyaslandığında aşama aşama kültürel ve sosyal yaşantıda bir değişim olduğu gözlenmektedir. Bu değişimi yaptıran en önemli etkenler ise teknolojik ve ekonomik yapıdaki değişimdir. Örneğin teknoloji halkın yaşamını televizyon kanalı ile etkilemektedir. Televizyonun insan yaşamı üzerindeki etkilerine bakacak olursak şu unsurların değişime uğradığını görmek mümkündür. Televizyondan önce insan ilişkilerinin daha sıkı olduğu, sonra ise bireysel yaşamın ön plana çıktığı görülmektedir. Televizyon yoluyla insanlara birçok ürünün hazır olarak sunulduğu düşünülürse halkın ürettiği birçok kültürel malzemenin artık üretilmediğini söylemek yanlış olmaz buna örnek olarak türküler, manileri verebiliriz.

Ekonomik yapıdaki değişim bölgede kendini son yıllarda hissettirmeye başlamış tarım kültürünün hakim olduğu bölgede sanayinin gelişmesi ile ailelerin ekonomik yapılarında da değişimler olmaya başlamış aile içerisinde ekonomik özgürlüğe

kavuşanlar aileden ayrılmış ve bunun sonunda büyük aile tipinden çekirdek aile tipine bir geçiş olduğu ve bunun halen devam ettiği gözlenmiştir.

Yörede sosyal yaşamın öncesine baktığımızda toplu yapılan aktivitelerin bazı mahalli şenlikler (Hıdırellez) ve düğünler dışına çıkmadığını görmekteyiz bu yaşam köy ve kasabalarda aynen devam etmekte ancak ilçe ve il merkezinde buna ilave olarak sinema, tiyatro ve kültür müdürlükleri kanalı ile kurulan müzik koroları, il merkezinde senede bir defada olsa düzenlenen festival ve fuar ilin sosyal yaşamına farklı bir boyut kazandırmıştır.

3. YOZGAT YÖRESİ GELENEKSEL GİYİM PARÇALARININ İNCELENMESİ

3.1. GİYSİLERDE KULLANILAN KUMAŞLAR

3.1.1. Şaplı Deri ve Sahtiyan

Çarık yapımında kullanılan deriler, önce hayvanlardan dikkatlice yüzülür ve sonra tüysüz tarafının tamamı şaplanır veya tuzlanır. Derinin şaplı veya tuzlu tarafı içte kalacak şekilde sarılır ve gölgede bir hafta kadar bekletilir. Deri bu zaman süresinde şapı veya tuzu çekerek çok sert ve yumuşak olmayan hale gelir. Bu haldeki deri üç dört gün ara ile önce tüysüz, sonra tüylü tarafı üste getirilerek düz bir yere, dört tarafından da gergin olarak çivilenip havalandırılır. Bazen de çiğnenerek tazyik ile derinin sıkışması sağlanır. Bu işlemlerden sonra deri tüylü olarak imalatçılara gönderilir.

Yemeni yapımında ise, deriye daha itina göstererek sepilenmesinden sonra boya ve cila işlemleri uygulanır. Bu çeşit deri sahtiyan adıyla bilinmektedir. (Bakır, 1999)

3.1.2. Keçe

Kılları yada yünü keçeletirmeyle elde edilen ve şapkacılıkta ve halıcılıkta olduğu kadar diğer sanayilerde de kullanılan kumaş. (Büyük Larousse, 1992)

Başlık yapımında kullanılan keçe “iplikten dokunmaz, kırpık yün veya kıl parçalarının dövülmesi suretiyle sıkıştırılarak oluşturulan kalın ve kaba bir yüzeydir. Külâh ve dolak yapımında da kullanılır. (Koçu, 1967)

3.1.3. uha

Fes yapımında kullanılan uha, özgü ve atkısı tek kat yün ipliğinden, genellikle dimi yada bezayağı örgüyle oldukça sık dokunmuş kumaştır. ukada denir. (Büyük Larousse, 1992a)

3.1.4. Pamuklu

Yazma yapımında kullanılan pamuklu, saf pamuk elyafıyla çeşitli lifler karıştırılarak dokunan kumaş yada bu kumaştan dikilmiş giysi için kullanılır. (Büyük Larousse, 1992b)

3.1.5. Tülbent

Yörede yazma yapımında kullanılan tülbent, seyrek dokulu hafif gramajlı, yumuşak bir kumaş olup, mermer şahiden daha seyrek dokunuşlu, ağartılmış, bezayağı dokunmuş apresiz kumaştır. (Büyük Larousse, 1992c)

3.1.6. Kadife

Üçetek yapımında kullanılan kadife, yüzünde tamamen veya kısmen, az veya çok yükseklikte sık tüy veya sık kıvrırcık halka meydana gelecek şekilde dokunan havlu kumaşlardır. (Aker ve Bostancıoğlu, 1970)

3.1.7. İplik ve Dokuma

Yörede alaca çorap, kuşak yapımında kullanılan yün iplik, köylerde iğ, öreke, kirman veya ıkırık ile eğrilmektedir. Genellikle halk arasında koyunların yünlerinin eğrilmesinden elde edilen ipliklere “yün iplik” bu ipliklerden yapılan dokumalara “yün dokuma” denilmektedir. (Aker ve Bostancıoğlu, 1970a)

3.1.8. Orlon

Alaca çorap ve takı yapımında kullanılan orlon iplikler de “hammadde olarak asit siyanidrik ve asetelen kullanılır. Lifler kopmaya, suya, normal eritkenlere, çürümeye karşı dayanıklıdır. Suyu az emer.” (Bakır, 1999a)

3.1.9. Kutnu

Genellikle çözüleri ipek, atkılar, pamuk ipliğinden, saten örgü ile dokunmuş, üzerinde çözü yönünde renkli çizgileri olan bir tür yarım ipekli kumaş, bir çeşit desenli atlas.

Osmanlılar döneminde ilişkin kayıtlar, ilk kutnu örneklerinin Şam, Bağdat gibi Ortadoğu kentlerinde dokunduğu ve tümüyle pamuktan yapılmış olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Ancak daha sonraları bu kumaşların çözülerinden ipek, atkılarında pamuk ipliği kullanılmış, zamanla kutnu sözcüğü yalnız ipekli kumaşlar için kullanılmaya başlanmıştır. Kutnuları atlaslardan ayıran en önemli özellik pamuklu ya da yarım ipekli olmaları ve özellikle yol yol renkli çözülerle yapılan desenlerdir. Bu yolların genişlikleri renkleri ve desenlerine göre kutnulara değişik adlar verilir. Bazı kutnulara ise bu renkli yollar üzerine ayrıca çözüden takviye tekniğiyle küçük desenler ve motiflerde yapılır. “Sedefli Kutnu” adı verilen bu örneklerin yanı sıra kutnuların en ilginç örneklerinden biri de çözüleri ikat tekniğiyle renklendirilmiş olan taraklı kutnulardır. (Büyük Larousse, 1992d)

3.1.10. Keten

Yörede gömlek yapımında kullanılan keten, ketenden veya kenevir ve jüt karıştırılarak dokunmuş kumaşlardır. Yıkanmaya geldiği ve yazın serin tuttuğu için, yazlık giysi yapımında kullanılmıştır. (Bayraktar, 1993)

3.1.11. Basma

Yörede gömlek, şalvar yapımında kullanılıp, düz renk zemin üzerinde, çeşitli desenler basılarak yapılan pamuklu bezayağı bir dokumadır. (Bayraktar, 1993a)

3.1.12. Pazen

Kalınca, yumuşak bir kumaştır. Kumaşın her iki yüzü de tüylendirilmiştir. Kışlık giyimlerde kullanılır. (Bayraktar, 1993b9)

3.1.13. Saten

Kadın şalvarı yapımında kullanılan saten, düzgün yüzeyli ve çok parlak kumaşlardır. Basit saten, saten düşes ve krep saten gibi çeşitleri vardır. (Bayraktar, 1993c)

3.1.14. Gabardin

Serjden daha kalın, sıkı dokunuşlu, dimi örgülü bir kumaştır. Manto ve pardesü yapımında kullanılır. (Bayraktar, 1993d)

3.1.15. Poplin

Merserize edilmiş ince ve iyi bükümlü ipliklerden dokunmuş, opalden daha kalın bir kumaştır. (Bayraktar, 1993e)

4. YOZGAT YÖRESİ GELENEKSEL GİYİMİNE GENEL BAKIŞ

İnsanların giyim kuşamını etkileyen en önemli etkenlerden birisi coğrafi yapı ve iklim koşullarıdır. Yozgat ilinde de kullanılan kadın ve erkek giysileride ilin bulunduğu konuma göre şekillenmiştir. İç Anadolu kültürünün hakim olduğu yörede halkın geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması sebebi ile kıyafetler bu işlerin rahat yapılabilmesini temin edecek şekilde oluşmuştur. Ayrıca yörede giyilen kıyafetler komşu illerle kıyaslandığında birbirlerinden etkilendiği ve bazı parçaların ve kumaş cinslerinin aynı olduğu tespit edilmiştir. Öyleki sınırların birleştiği yerlerde hemen hemen aynı kıyafetlerin kullanıldığı görülmüştür.

Genel olarak kadınlar, üçetek, şalvar, gömlek, önlük, keçe külah, yazma, kıvrak, kuşak erkekler de ise yelek, şalvar, gömlek, kuşak gibi kıyafet parçalarının kullanıldığı görülmüş, yemeni, çarık, çorap gibi parçaların ise hem kadın hem erkek tarafından ortak olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

4.1. KADIN GİYİMİ

Resim 1. Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü

Resim 2. Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü

Resim 3. Komple giyilmiş kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünümü

4.1.1. Keçe K lah

Resim 4. Keçe K lah

Keçe külah ba a giyilen bir çeşit  apkadır. Kırmızı ve bordo renkte olup y nden veya keçeden yapılır.

Yörede iki tip başlık kullanılmaktadır. Birincisi y nden ve keçeden yapılan biçimi külah şeklinde olan keçe külah, ikincisi ise tepesi düz olan yuvarlak kutu şeklindeki ba lıktır. Bu ba lı a fes'de denir. Bu başlık Anadolu'nun geleneksel giyim parçası olmadığı, Tanzimat ile birlikte Anadolu'ya geldiği bilinmektedir. Günümüzde hala halk oyunları toplulukları tarafından kullanılmaktadır. (Resim 4)

4.1.2. Tülbent

Tülbent kadın giyiminde ba a giyilen bir tür örtüdür. Fesin üzerinden omuzlara doğru sarkıtılarak boyun etrafını kapatacak şekilde arkadan ba lanır.

4.1.3. Yazma

Resim 5. Yazma

Düz renk tülbentlerin üzerine önceden el kalıpları şimdi ise klişelerle çiçek şekilli süs motiflerinin basıldığı bir tür baş örtüsüdür. Yazma yörede külah şeklinde olan başlığın üzerine bağlanır, üzeri kıvrak veya herhangi bir örtüyle kapatılmaz (Resim 5).

4.1.4. Kıvrak

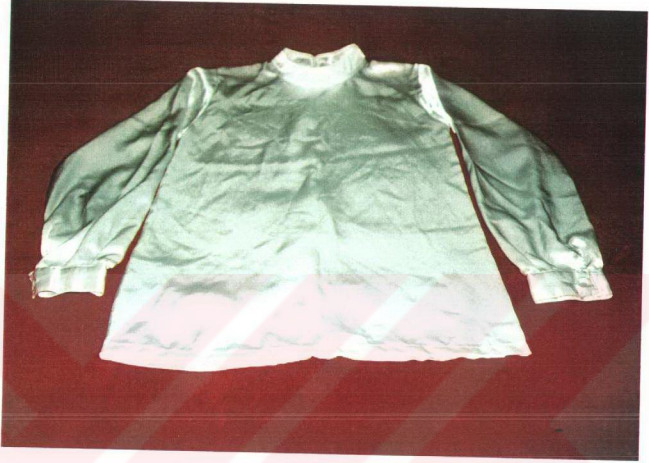
İnce tül dokumadan yapılan ve üzeri metal pullarla süslenen, paralı fesin üzerine bağlanan genellikle kırmızı ve yeşil renklerin kullanıldığı bir başörtüsüdür.

4.1.5. Oya

Tekniği dantel örgü olan süsleme amacıyla kullanılan bir nevi malzemedir. Yörede oya, yazma-tülbent kenarına dikilir. Ayrıca başlığın her iki kenarına dikili olup çene altından sarkıtılır.

Yörede iğne, tığ, şis ve mekik ile yapılan oylar kullanılmaktadır. Oyalarda canlı, bitki, geometrik şekil ve eşya motifleri kullanılmaktadır (Resim 4, bkz.s.11).

4.1.6. Gömlek

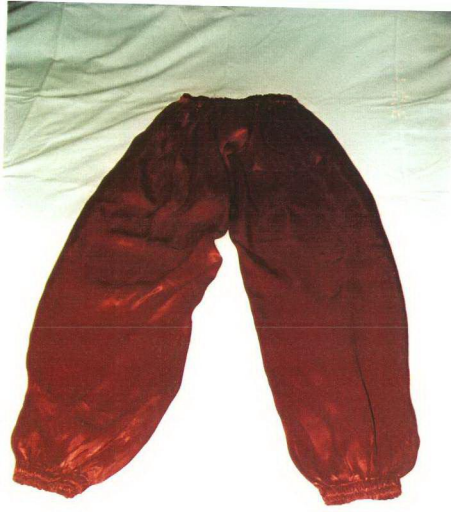

Resim 6. Gömlek

Pamuklu, keten ve saten kumaştan yapılan gömlek, kadın giyiminde üçteğın altına giyilip beyaz ve krem rengi tonları kullanılmaktadır. Yörede kullanılan gömlek, dik yakalı olup arkadan düğmelidir. Ön-arka beden, kol birleştirme, kilit dikiş (düz dikiş) ile yapılmıştır. Yaka dikişinde çıma-gaze dikiş tekniğı manşetlerde ise çıma dikiş tekniğı uygulanmaktadır. (Resim 6, Çizim 7-8-9, bkz.s. 26, 27, 28)

4.1.7. Şalvar

Üçteğın altına giyilen şalvar, ipek satenden, kutnu kumaştan ve basma kumaştan dikilir. Geniş ağı olup ağı yukarıdadır. İç paça, dış paça ve ağı birleştirme dikişleri düz dikiş ile yapılmıştır. Bel ve paça lastik kanalları düz dikiş ile birbirinden ayrılmıştır. (Resim 7, Çizim 10-11-12, s.29, 30, 31)

Resim 7. Şalvar

4.1.8. Üçetek

Resim 8. Üçetek

Kutnu ve kadife kumaşlardan yapılan üçetek üste giyilen bir giyim parçasıdır. Arka beden tek, ön beden iki parça olarak kesilmiş, ön ve arka bedenlerin birleştirilmesi düz dikiş ile yapılmıştır. Arka beden ön bedenden biraz daha uzundur. Yaka açıklığı boyundan itibaren göğüs hizasında (V) ve şeklinde kesilmiştir. Üçeteğin her iki yanında diz üzerinden başlayan yırtmaçlar vardır. Arka yaka, ön yaka, ön ortası ve yan yırtmaçlar katlanarak kilit dikiş ile kapalı baskı yapılmıştır. Kol montesinde ise çıma dikişi uygulanmıştır. Kadife ve kutnu kumaştan yapılan üçeteklerin süsleme malzemeleri birbirinden farklılık göstermektedir. Kadife olan üçeteklerde ön-arka beden ve kollara sutaşı ve renkli patiska vb.kumaşlardan applike süsleme yapılmış, kol ağzı, arka beden, yırtmaç ve etek ucuna püsküllü sırma su taşı applike edilmiştir.

Kutnu kumaştan yapılan üçeteklerde ise ön bedeninin omuz ve yaka kısmına, kolların tamamına, arka ve ön bedeninin alt kısımlarına patiska kumaşlardan applike süsleme yapılmış ve bu süslerin etrafı altın ve gümüş simlerle işlenmiş, kol ağzı, arka beden, yırtmaç ucuna püsküllü sırma su taşı applike edilmiştir. (Resim 8, Çizim 1-2-3-4-5-6, s.20, 21, 22, 23, 24, 25)

4.1.9. Önlük

Resim 9. Önlük

Kadifeden ve yün dokumadan olmak üzere iki çeşit önlük vardır. Kadife önlüğün üzerine su taşı ve renkli kumaşlarla applike süsleme yapılmış, önlük yolları ve etek ucu püsküllü sırma su taşı ile applike yapılmıştır.

Yün dokuma önlük ise el tezgahlarında yün iplik kullanılarak dikdörtgen biçiminde dokunmaktadır. Bu dokuma esnasında kumaşın üzeri renkli ipliklerle çeşitli desenler işlenmiştir. Tezgahların eni dar olduğu için bir önlük yapımında iki önlük boyu parça dokunur, bu parçalar daha sonra el dikişi ile birleştirilir.

Önlükler bedenin ön yüzüne belden aşağı doğru üçteğın üzerine bağlanır. Bağlama esnasında kuşak veya yün kolon kullanılır. (Resim 9, Çizim 13-14-15-16, s.32, 33, 34, 35)

4.1.10. Şal Kuşak

Resim 10. Şal Kuşak

Önlüğün ve üçteğın üzerine bağlanan renkli yün ipliklerden dokunan kare biçiminde bir parçadır. (Resim 10).

4.1.11. Alaca ve Yün Çorap

Resim 11. Alaca ve Yün Çorap

Yörede iki türlü çorap kullanılmaktadır. İlki düz renk yünden dokunan çoraptır. Diğeri ise renkli ipliklerden dokunan desenli çoraptır. Renkli olan çoraplarda yün ipliğin yanında orlon denilen iplikte kullanılmaktadır. Bu çoraplar hem kadın hem erkek tarafından kullanılmaktadır (Resim 11).

4.1.12. Çarık

Genellikle köylerde giyilen ayakkabıdır. "Farsça Çaruğ" kelimesinden gelir. Tuz veya şap ile terbiye edildikten sonra gölgede kurutulan manda ve öküz derisinden yapılır. En makbul deri mandanın sırt kısmından elde edilir. Deri, ayak altından başlayarak, parmak üstlerini örtecek biçimde toplanır, yanlarına delikler açılır, bu deliklerden geçirilen (ince sıırımlarla ince kesilmiş deri bağ) ayağa giyilen çarığa bağlanır (Resim 12). (Bakır, 1999b)

Resim 12. arık

4.1.13. Yemni

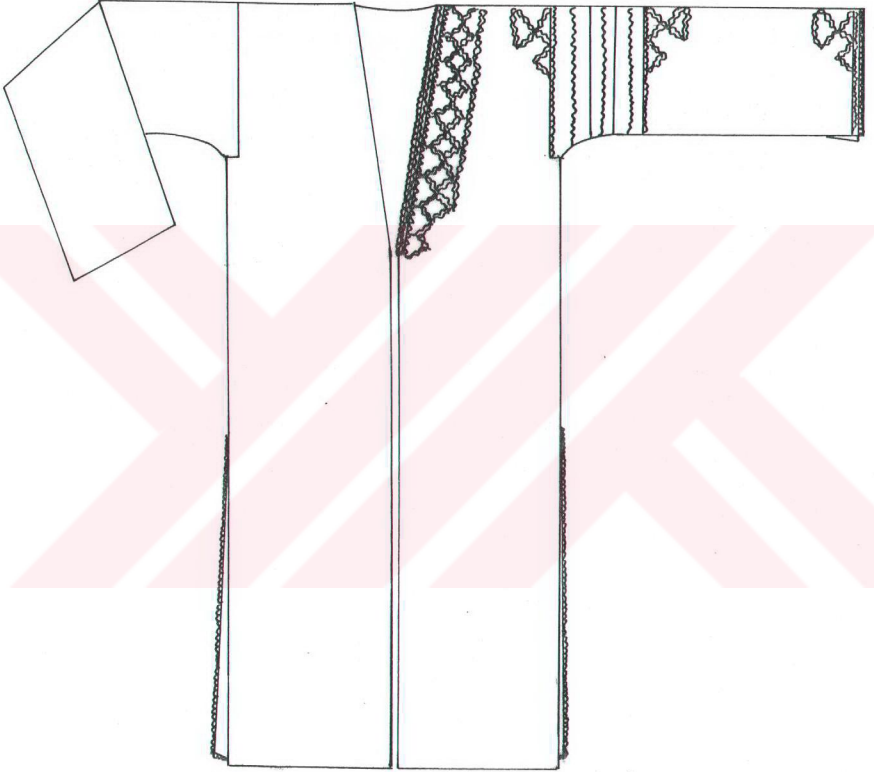
Kısa kenarlı hafif bir pabutur. Deriden imal edilmekte olup yapay deri de kullanılmaktadır. Yörede genellikle siyah olmak üzere kırmızı renkli yemni de kullanılmaktadır. Ancak yemni kullanımının yörede çok eski olmadığı bilinmektedir (Resim 12).

4.1.14. Kadın Giyimi Teknik ve Kalıp Çizimler

KADIN ÜÇ ETEK

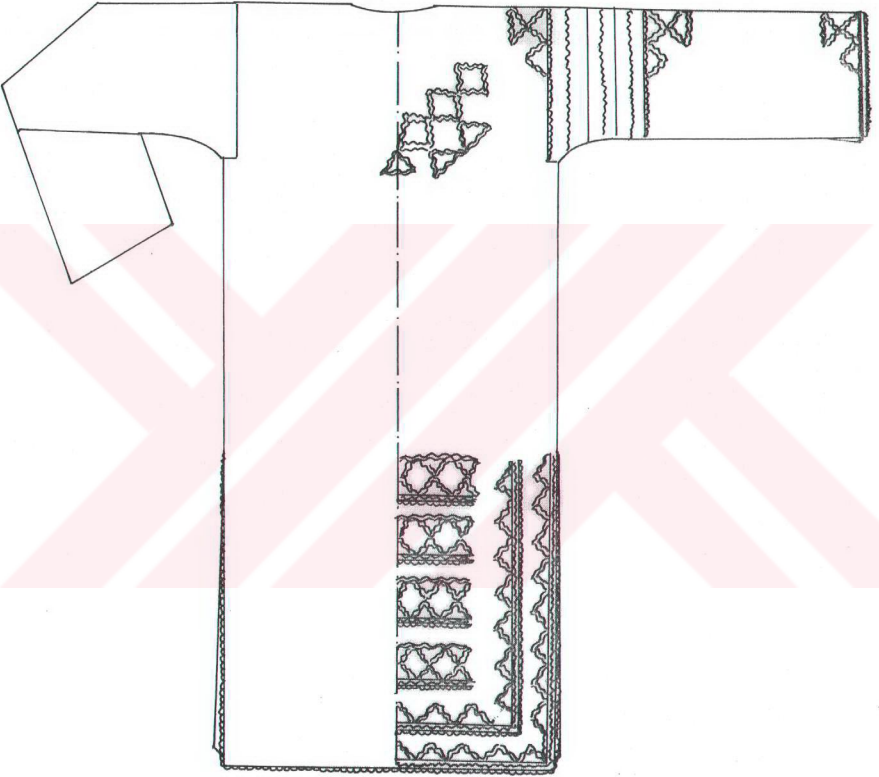
teknik çizim

ön

KADIN ÜC ETEK

teknik çizim

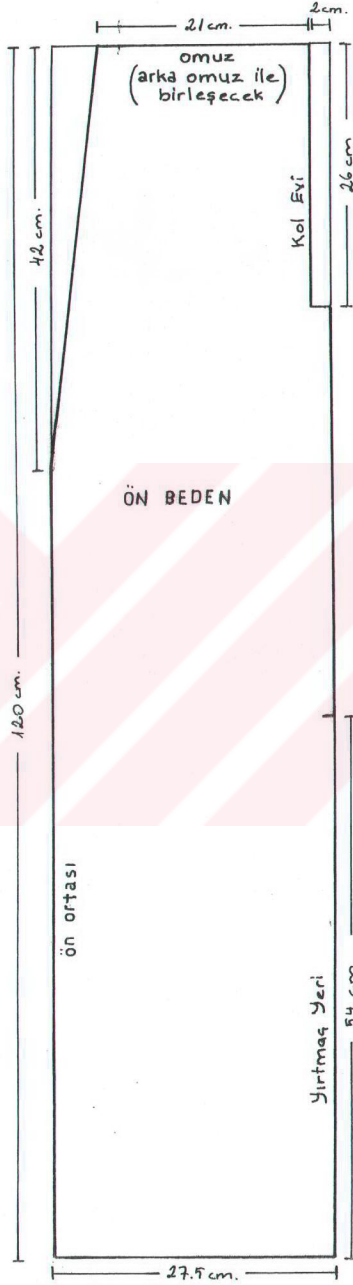
arka

KADIN ÜÇ ETEK

1. aşama

ölçök

1/4

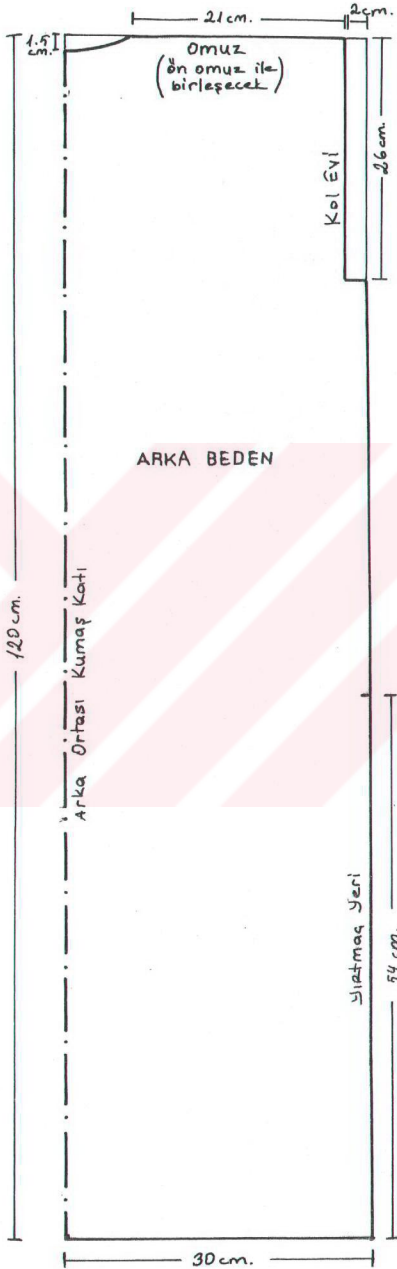

Not=Üç etek kesim işlemi yapılırken ön-arka omuzlar birleştirilerek kesim yapılır.
Omuz dikizsiz; kumaş katıdır.

KADIN ÜÇ ETEK

2. aşama

ölçek
1/4

Not= Üç etek kesimi yapılırken arka-ön omuzlar birleştirilerek kesim yapılır.
Omuz dikilişi: kumaş katıdır.

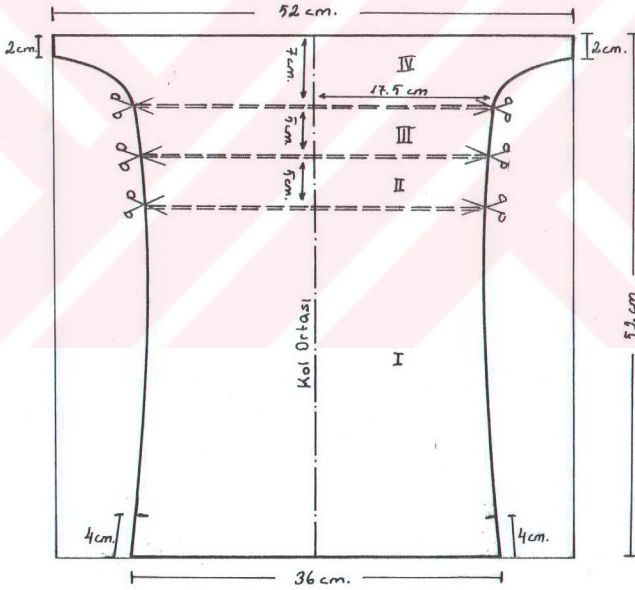
KADIN ÜÇ ETEK KOL

ÇİZİMİ

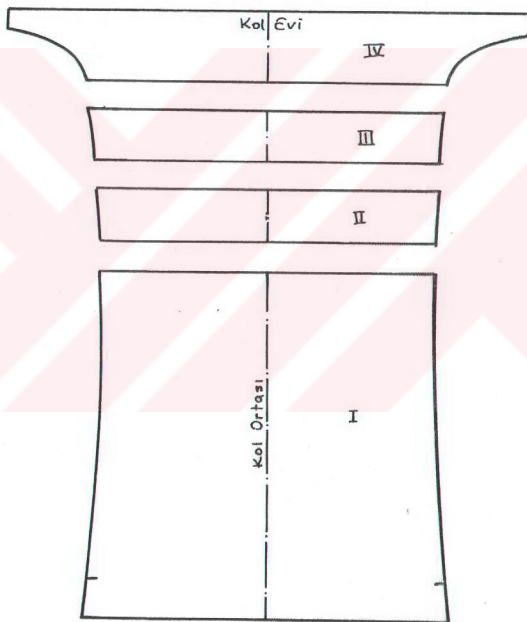
1. aşama

ölçek

1/4

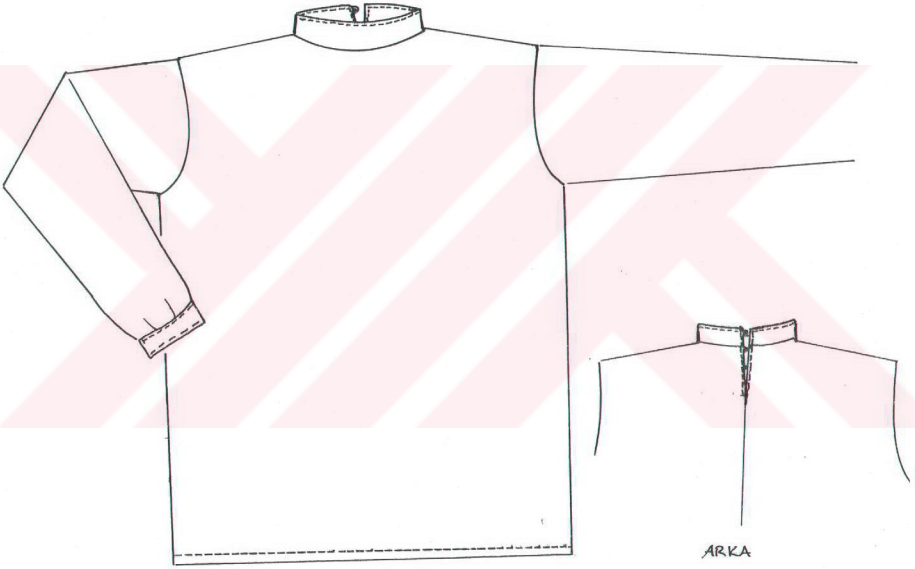

KADIN ÜÇ ETEK KOL
ÇİZİMİ 2. aşama
ölçek
1/4

KADIN GÖMLEĞİ

teknik çizim

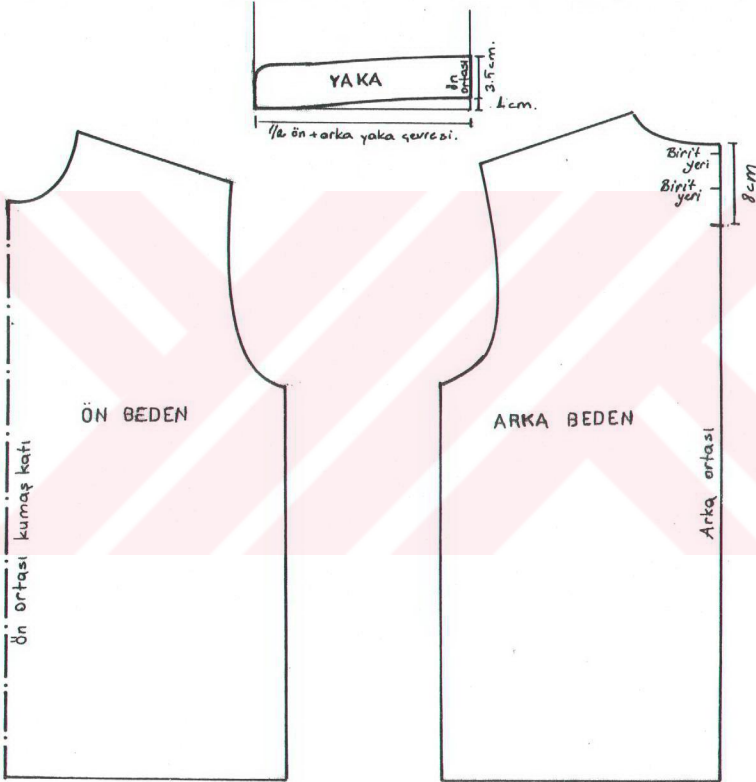

KADIN GÖMLEĞİ

(Penssiz Gömlek Kalıbı)
Üzerine

ölçek

$\frac{1}{4}$

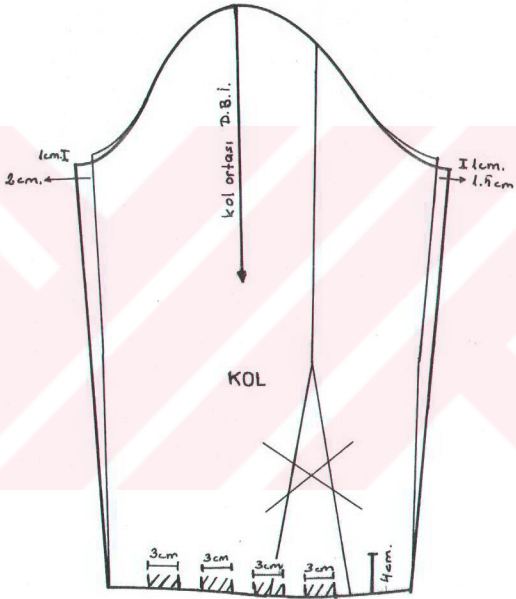

KADIN GÖMLEĞİ KOL ÇİZİMİ

ölçek

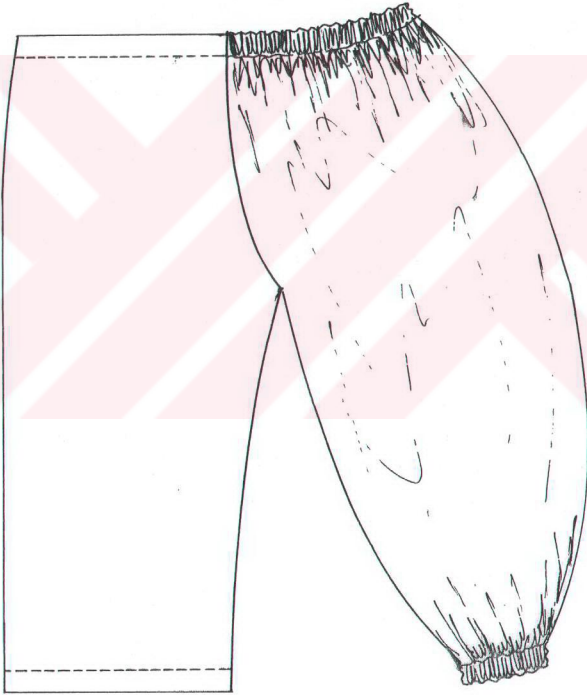
1/4

(Temel kol çizimi üzerine)

KADIN ŞALVARI

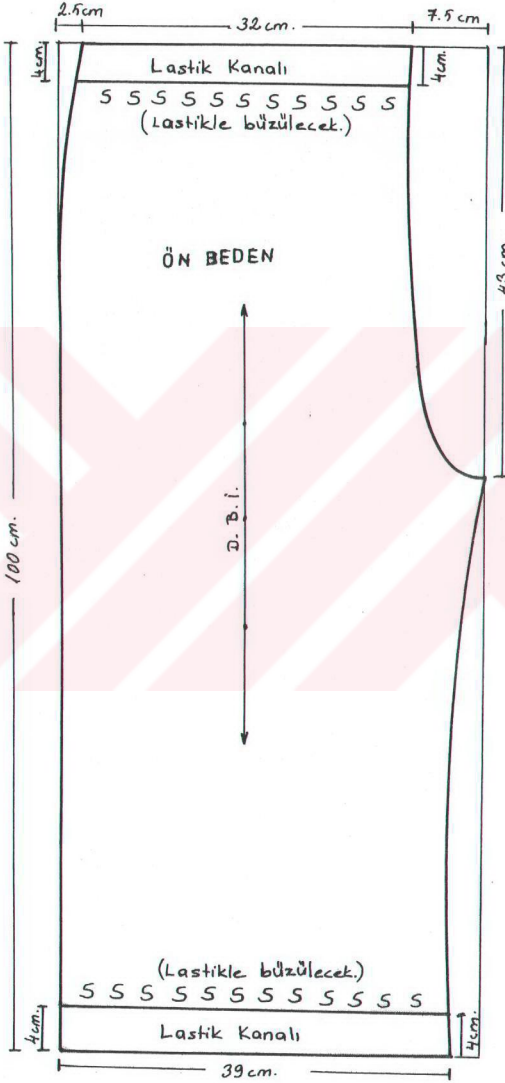
teknik çizim

KADIN ŞALVARI

ölçek

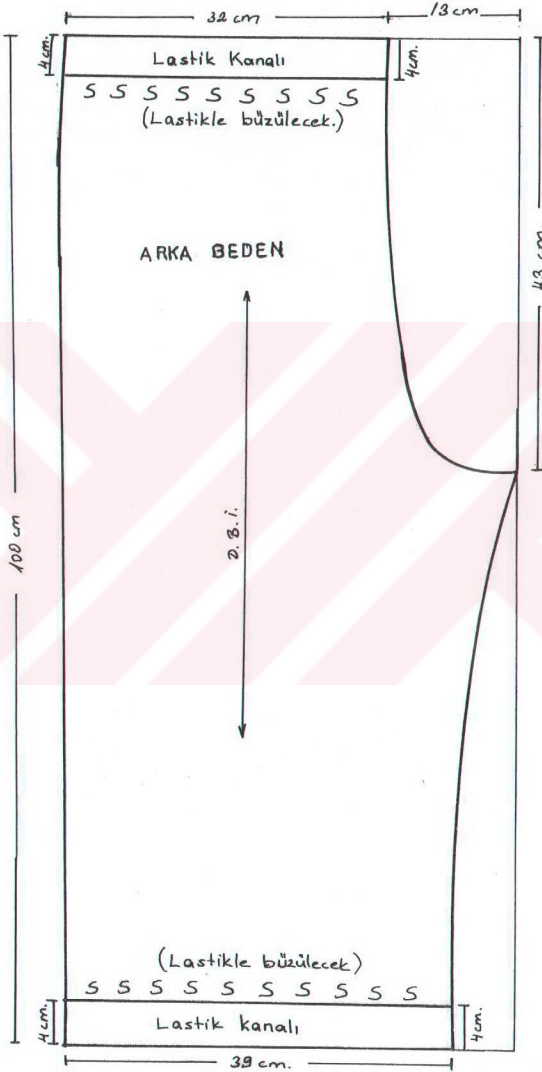
1/4

KADIN ŞALVARI

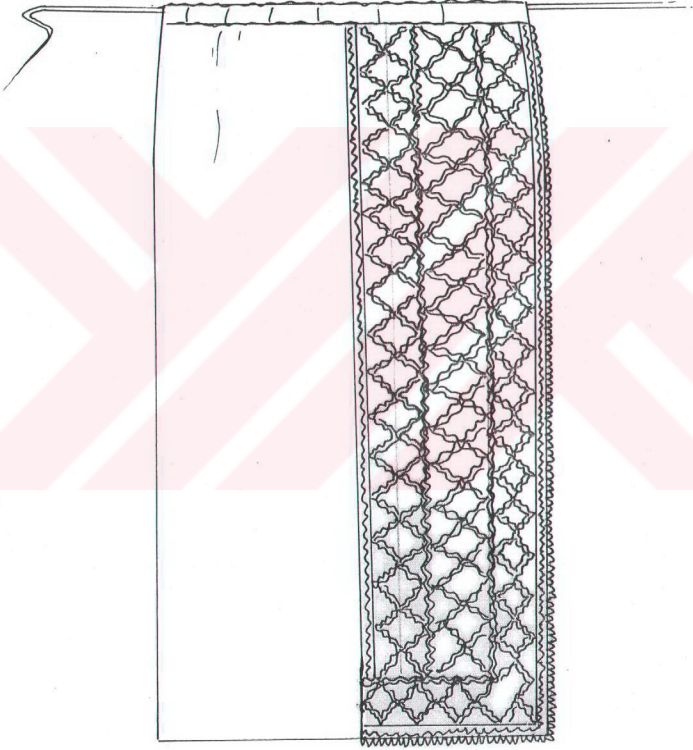
ölçek

1/4

KADIN ÖNLÜĞÜ

kadife
teknik çizim

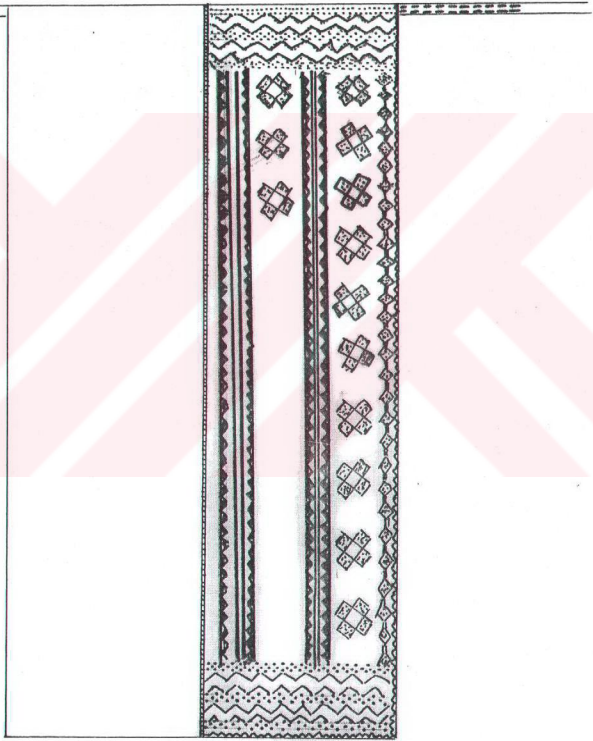

$\frac{1}{4}$

KADIN ÖNLÜĞÜ

kıl dokuma

teknik çizim

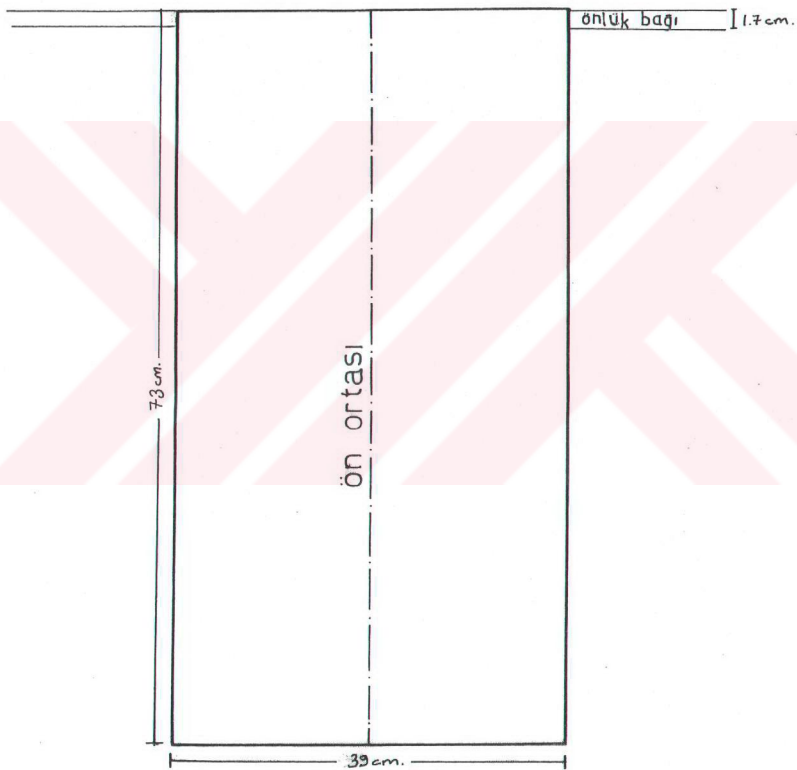

KADIN ÖNLÜĞÜ

(kıl dokuma)

ölçek

$\frac{1}{4}$

4.2. ERKEK GİYİMİ

Resim 13. Komple giyilmiş erkek kıyafetinin önden ve arkadan görünümü

4.2.1. Keçe Külâh

Başa giyilen bir kıyafet parçasıdır. Yünden veya keçeden yapılır. Külâh şeklindeki kadın başlığı ile aynıdır. Kadın başlığından farkı üzerinde herhangi bir motif veya işleme yoktur. Üzerine düz veya alaca renkte poşu sarılarak kullanılmaktadır.

Günümüzde mahallinde keçe külâh kullanılmamaktadır. Keçe külâhın yerine herhangi bir başlık da kullanılmamaktadır.

4.2.2. Poşu

İnce dokumadan düz veya karışık renklerde dokunur. Keçe külahın üzerine bağlanır. Bağlama şekli, keçe külahın etrafında bir kez dolandıktan sonra başın sol tarafından poşunun uçları sarkıtılır.

4.2.3. Gömlek

Resim 14. Gömlek

Şalvarın üzerine, yeleğin altına giyilen bir erkek giyimi parçasıdır. Genellikle beyaz pamuklu dokumadan yapılır. Daha önceleri çizgili diril veya tiril kumaştan yapılan gömlekler kullanılmıştır. Ancak günümüzde bu çeşit gömleğe rastlanmamaktadır.

Günümüzde giyilen erkek gömleği poplin kumaştan yapılmaktadır. Gömleğin ön, arka, beden ve kol birleştirme dikişleri kilit dikiş (düz dikiş) ile çekilmiş, ön dışa pili kaşe üzerine kapitone süsleme yapılmış, omuz patında gaze dikişi kullanılmış, manşetler ise çıma dikişi ile yapılmıştır. (Resim 14, Çizim 23-24-25-26, s. 48, 49, 50, 51)

4.2.4. Şalvar

Resim 15. Şalvar

Alta giyilen erkek giyim parçasıdır. Genellikle koyu renk yün ve iplikten dokunmuş kumaşlardan imal edilmiştir. Günümüzde bu dokumanın yerini gabardin ve terilen kumaşlar almıştır. Yörede en çok tercih edilen renkler siyah ve lacivettir.

Kesimi pantolona benzeyen şalvar, ağ kısmı yukarıda olup bacağın üst kısmı daha dar paça kısmı ise üste nazaran daha geniştir. İç paça, dış paça ve kuş parçası birleştirme dikişleri düz dikiş (kilit dikiş) ile yapılmış, uçkur kanalı çıma dikişi ile kapatılmıştır. Paçalarda (a-desen) kapitone süsleme yapılmıştır. Paça yapısından dolayı yörede bu şalvara kurt ağzı (gurd ağzı) şalvarda denilmektedir. (Resim 15, Çizim 17-18-19, s.42, 43, 44)

4.2.5. Yelek

Resim 16. Yelek

Gömleğin üzerine giyilen, şalvar ile aynı renk ve kumaştan dikilen kolsuz bir erkek giyim parçasıdır.

Yaka kısmı omuzdan itibaren göğüse kadar (V) ve şeklinde oyuntuludur. Ön bedeninin sağ ve sol tarafında cepler vardır. Yeleğin önünde görülen düğmeler süs düğmeleridir. Esas düğmeler yeleğin sol tarafında, arka ve ön bedeninin birleştiği yerdedir. Yeleğin ön bedeninin alt kısmında silahlık ve mermilik olarak kullanılmak maksadıyla birkaç gözden oluşan uzunlamasına ek bir parça dikilmiştir. Yörede bu yeleğe şeklinden dolayı avcı yeleği de denilmektedir. Ancak silahlık görünümündeki bu parça, kıyafet giyildiğinde kuşağın altında kaldığından görünmemektedir. (Resim 16, Çizim 20-21-22, s. 45, 46, 47)

4.2.6. Kuşak

Yünden dokunan sadece krem rengi olan beli birkaç defa dolayacak şekilde 25-30 cm eninde dikdörtgen biçiminde ve ucunda püskülleri olan bir giyim parçasıdır.

Ancak bu kuşak günümüzde kullanılmamaktadır. Bu kuşağın yerini şal kuşak diye tabir edilen kare biçiminde değişik renklerden dokunmuş kuşak almıştır. (Resim 10).

4.2.7. orap

bkz. Kadın kıyafetleri (Resim 11, s.17).

4.2.8. arık

bkz. Kadın kıyafetleri (Resim 12, s.18)

4.2.9. Erkek Giyimi Teknik ve Kalıp Çizimleri

ERKEK ŞALVARI

teknik çizim

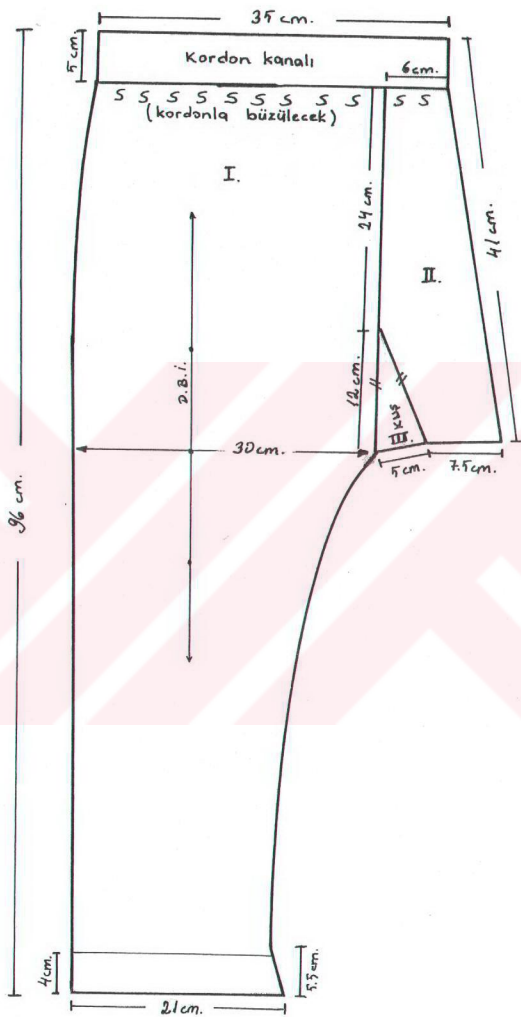

ERKEK ŞALVARI

1. aşama

ölçek

1/4

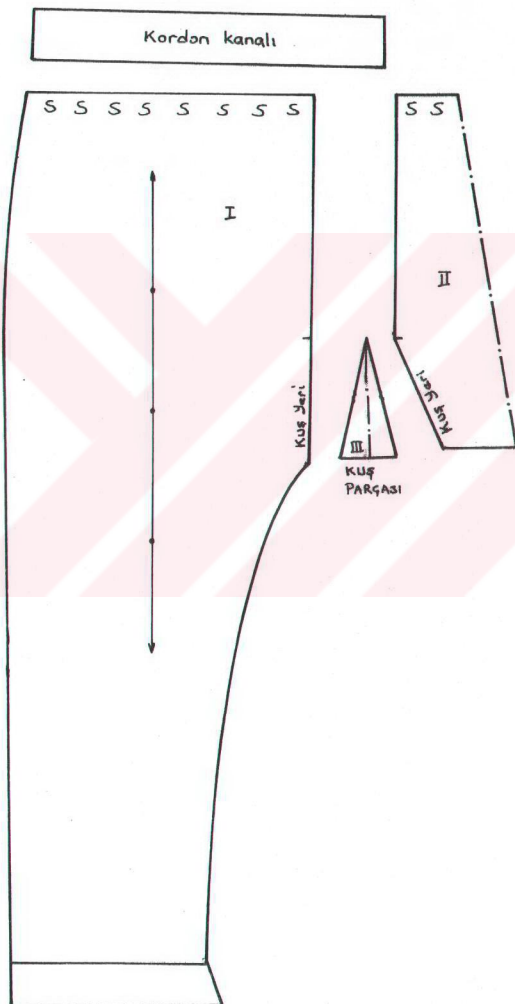

ERKEK ŞALVARI

2. aşama

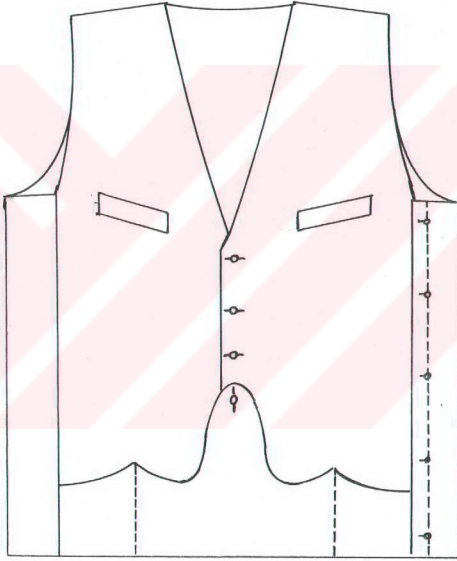
ölçek

1/4

ERKEK YELEĞİ

teknik çizim

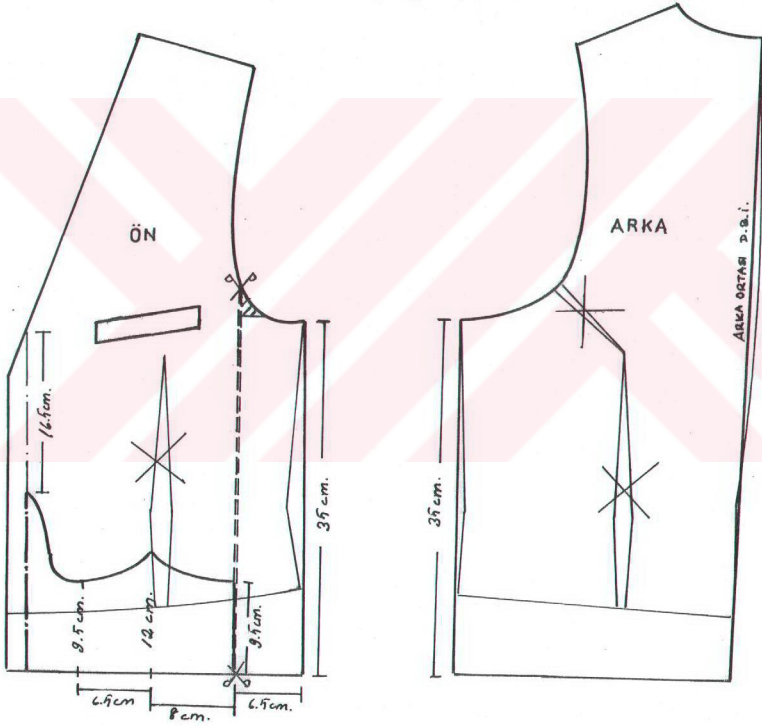
ERKEK YELEĞİ

1. aşama

ölçek

$\frac{1}{4}$

Temel erkek yeleği kalıbı üzerine

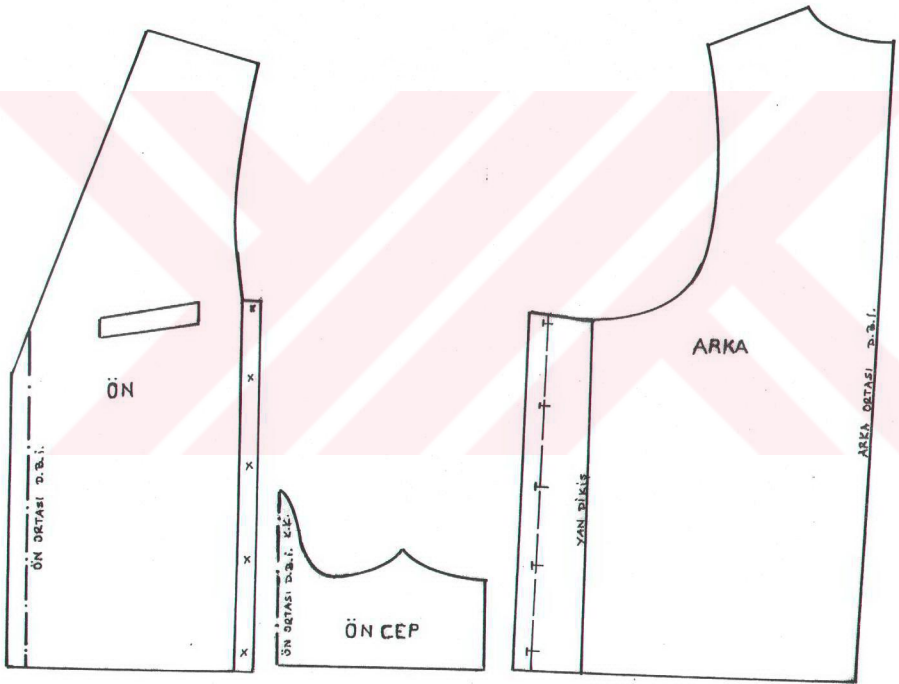

ERKEK YELEĞİ

2. aşama

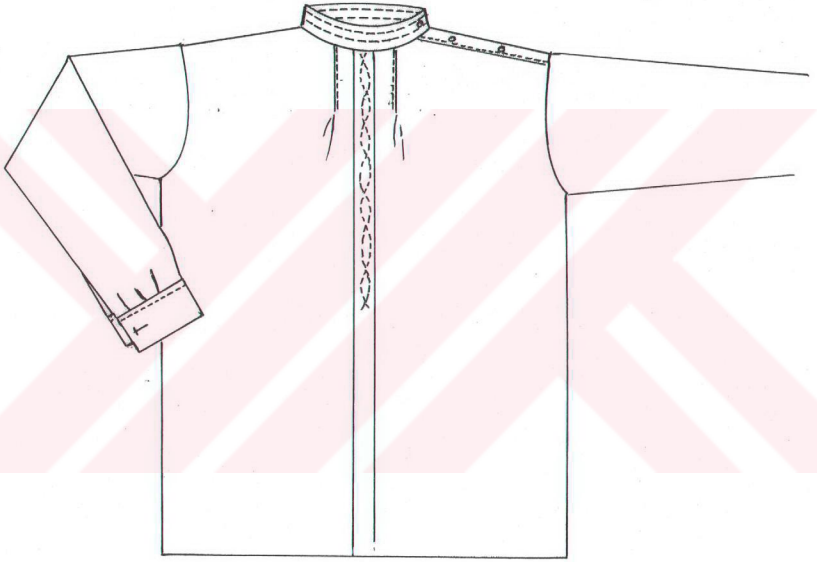
ölçek

1/4

ERKEK GÖMLEĞİ

teknik çizim

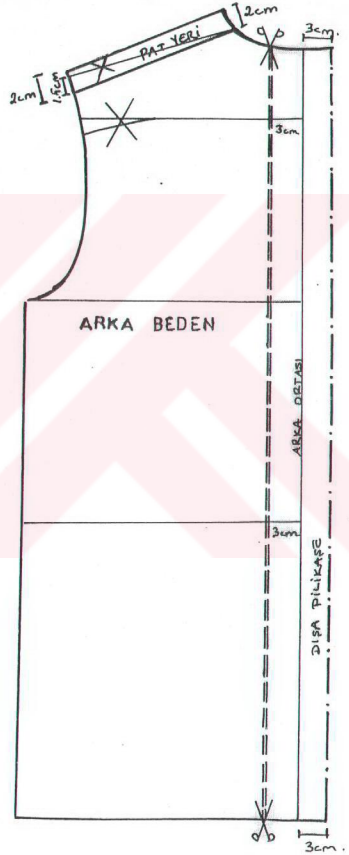
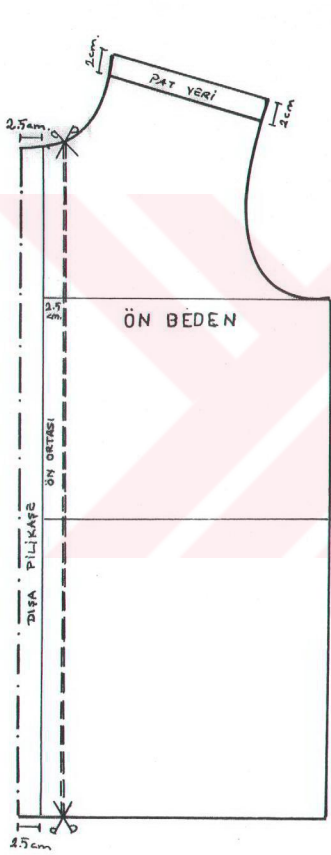
ERKEK GÖMLEĞİ

1. aşama

ölçek

$\frac{1}{4}$

Temel erkek gömleği kalıbı üzerine

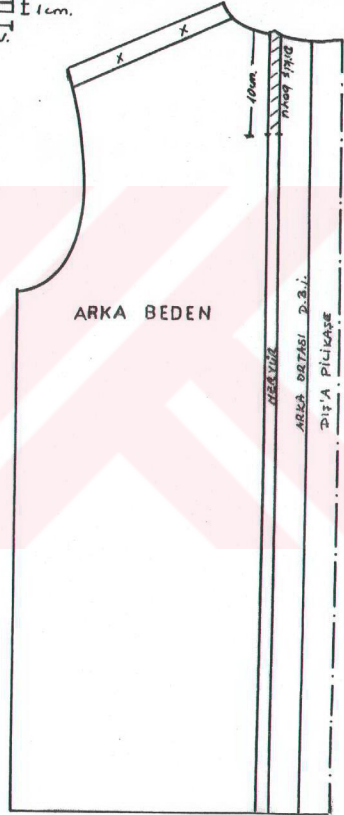
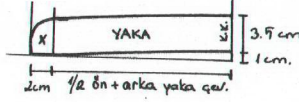

ERKEK GÖMLEĞİ

2. aşama

ölçek

1/4

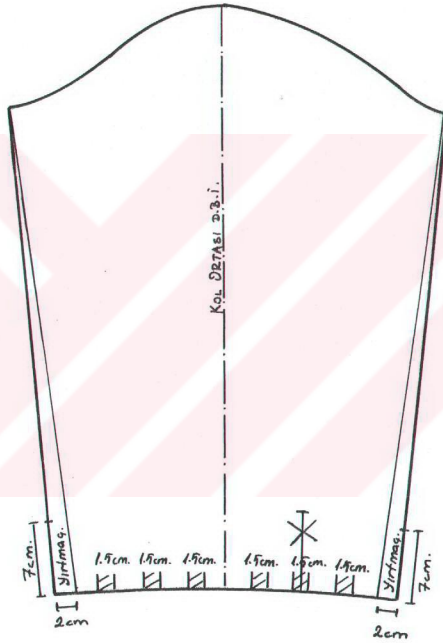
ERKEK GÖMLEĞİ KOL

ÇİZİMİ

ölçek

1/4

Temel erkek gömleği temel kol kalıbı üzerine

4.3. GELENEKSEL HALK TAKI VE AKSESUARLARINA GENEL BAKIŞ.

İnsanlar takıyı yer yüzünde var olduklarından beri kullana gelmişlerdir. Çeşitli güçlerden korunma, nazardan gözden sakınma ve dini inanışlar gibi sebepler yanında insandaki kendini beğendirmeye içgüdüsel neticesi ortaya çıkan süslenme ihtiyacı takının kullanım sahasını genişletmiştir.

Değerli mala sahip olmanın verdiği güçlülük duygusu, tasarruf arzusu ve para gibi takas aracı olması takıların kullanım amaçları içinde sayılabilir.

Anadolu antik çağlarda ölü gömmeye adak olarak diğer bir eşya gibi takı kullanılması , yaşadığımız topraklardaki geçmiş uygarlıkların takı kültürünü bize görme ve değerlendirmeye fırsatı vermiştir.

Hitit, Urart, Frig, Lidya, Finike, İyon, Pers, Roma, Bizanz gibi topraklarımızda yaşamış uygarlıkların geliştirdiği takı kültürünü Türklerin öz kültürleri ile birleştirerek Selçuklu takılarının Osmanlı saray kuyumculuğunu ve Geleneksel Türk Halk Takıları”nı meydana getirmiştir.

Osmanlı saray kuyumculuğunu ayrıca belirttim. Çünkü saray kuyumculuğu devletin engin imkanları desteğinde halkın ekonomik gücünün yetmeyeceği kıymetli madenler ve taşlarla çalışabilmiştir. Saraya gelen hediyeler ve ganimetler saray kuyumculuğunu çok etkilemiş, yetişen kıymetli ustalar geliştirdikleri teknikler ve yeni düzenlemeler ile seyrine doyum olmayan eserler üretmişlerdir. Zamanla Barok, Rokoko, Ampir gibi Avrupa sanat akımları da Osmanlı saray kuyumculuğunu etkilemiştir. Türk halk takıları ise ulaşım ve iletişim eksikliğinden dış kültürlerden etkilenebilmesi sonucu gelenekselliğini korumuştur.

Sarayda ve İstanbul’da üretilen takılarda kullanılan madde genelde altındır. Altın takılar elmas, yakut, zümrüt, safir, topaz, züher, inci gibi kıymetli taşlar ile bezenmiştir. Geleneksel Halk takılarında ise bölge ve şahısların ekonomik durumuna göre çok az altın, genelde gümüş gibi madenler ile telefon, pirinç, bronz gibi alaşımlar veya sadece boncuklar kullanılmıştır. Akik, firuze, cam, opal, mercan,

kehribar ile boynuzlar işçil (cilkak) gibi deniz veya yumuşakça kabukları ile boynuzlar ve dişler, altın, gümüş paralar, altın taklidi penezler de geleneksel takılarımızı süslemiştir.

Türkçe maden eritmek ve dökmek anlamına gelen “kuymak” ve “kuyum” kelimelerinden türeyen “kuyumculuk sanatının Osmanlı saray kuyumculuğunda bir takının ortaya çıkmasında safha safha uygulanan değişik zenaat dalları vardır. Bu zenaatları uygulayan kişilere Sadekar, -Perdahçı, - Kalemkar, -Cilacı, - Yaldızcı, - Kaplamacı, - Mıhlamacı, - Mineci denir.

Geleneksel Halk takıları ise genelde baştan sona bir sanatkarın eseridir. Bu takılarda madenin işleniş ve bezemeleni yapımında değişik teknikler uygulanmıştır. Savatlama, -Gümüş kalema, -Telkari, - Oyma veya Kazıma (Kalem karlık), -Hasır örme gibi teknikler hükümrancılığımızın yayıldığı değişik yörelerde gelişmiştir. Vanda yapılar bir savatlı tabaka ve ağızlık bir İstanbul delikanlısının sükesi olmuş. Kafkasya’da yapılan savatlı kamalar Bursalı bir beyin silahlığına yerleşmiş, Kırım’da yapılar savatlı kemerler Eskişehir’li kızlarımızın beline kemer olmuştur. Arnavut kösteği denilen köstek zincirleri, salama ve omuz köstekleri Yanya ve İşkodra’da üretilmiş Güllü sallamalar ve Arnavut köstekleri Erzurum dadaşının boynunu süslerken omuz köstekleri Ege’nin efelerine, zeybeklerine ayrı bir heybet vermiştir. kütahya’lı, Afyon’lu, Bursalı genç kızlar Bey-pazarı ve Midyat’da üretilen telkari bilezik ve tepelikleri büyük bir zevkle kullanmışlar. Bursalı genç kızlar Beypazarı’nda üretilen fişekli kemeri olmadan bindallı gelinliğini giymemiştir. Hele damat fişekli kemerin üç güllüsünü bulduysa değme gelinin keyfine. İstanbul, Bursa, Erzurum, Çorum, G.Antep ve K. Maraşda gelişen gümüş, kakma, oyma, kazıma ve taneleme tekniği ile yapılan kemer tokaları, tepelikler tüm kadınlarımızın süsü olmuştur.

Sekkeler, alınlıklar, küpeler, tepelikler ve Halhallar güneydoğu Anadolu’da en güzel şekline ulaşmış. Selçuklu geleneğini devam ettiren Kastamonu ve çevresinde mıkılanmış tambak tabak parçalı kemerler birer zan’at eseri olarak değerlendirilmiştir.

Geleneksel Halk Takılarında kullanılan süsleme ve bezemeler etnografik malzemelerin hemen hepsinde kullanılan Şemse, çark-ı felek, hayat ağacı,selvi, cami,

ibrik, yörelerine göre haşhaş ve pamuk çiçekleri, selçuklu kartalı, şahmeran, mührü Süleyman, Hz. Fatma'nın eli, ana tanrıça formu, Ayyıldız, selçuklu yıldızı, stilize çiçek, buket, sakı, yaprak motifleri, barok ve rokoko gibi malzemeler ile Bizans ve Roma geometrik süslemeleridir. Halk takılarımızda genellikle rumi ve hatayi motiflere rastlanmaz. Halk takılarımızı kullanım yerine ve şekline göre şöyle gruplandırabiliriz.

Ayaktan başlarsak;

- Halhallar, -Kemerler, - Kemer tokaları, Yüzükler, - Döşlük veya göğüs takıları, - Gendanlıklar, -Kıstılar, - Gıdıklıklar, - Küpeler,Belikler (saç takıları), - Perişan denilen alınlıklar, Hamayiller, Tepelikler, - Pazubentler, -Cüz ve Kur'an kapları, - Köstekler, - Saatler, - Sigara, tütün tabakaları ve ağızlıklar, - Hançer, - Kama, bıçak, piştov ve tüfekler, - Bastonlar, Eğerler ve binek takımları, vs.

Anadolu kadını geniş tokaları ve sert deriden kemerleri ile yük kaldırırken belini korumuş, ışık, gözboncuğu, mavi boncuk ve domuz dişi kullandığı takıların kendisini gözden ve nazardan koruyacağına inanmış, ayak bileğine taktığı halhalının sesi ile yürüdüğü yerlerde yılanları, kaçırmış veya çeşme başına giderken halhalının sesini tanıyan yavuklusuna mesaj vermiş, şahmeranlı kıstı ve küpeler takarak yılan sokmasından korunmuş, hamayillerinde taşıdığı dualardan moral destek almış, başlığına taktığı, altın, gümüş paralar ve boynuna dizdiği beşibirlikler ile ekonomik güvencesini üstünde taşımıştır. Saatinin düşüp kaybolmaması için taktığı zincire eklenen omuz kösteği, salama ve köstekler, koluna taktığı hançer, bıçak, kama, yatağan ve piştovlar (kubuzluk) beline astığı kılıç ve taşıdığı tüfekler, boynunda taşıdığı hamayil muska ve kur'an kapları ihtiyarlayınca kullandığı gümüş, saplı bastonlar, atına kapattığı eğer ve binek takımları da Anadolu erkeğinin süsü olmuştur. (Uluumay, 1994)

4.3.1. Hamayıl

Kadınlarda boyuna takılan, zincirlerin ucuna asılan ve çeşitli madenlerden yapılan üçgen ve silindirik şeklindeki muska ve nazarlıklardır. Yörede genelde gümüş üzerine savatlama tekniği ile yapılmış hamayılar kullanılmıştır(Resim 17).

Resim 17. Hamayıl

4.3.2. Bilezik ve Bileklik

Resim 18. Bilezik ve Bileklik

Kadınların kullandığı bir takı çeşididir. Bilek ve dirsek arasına takılır. Altın ve gümüş gibi madenlerden yapılır. Yörede gümüş olan bilezik ve bilekliklerde savatlama tekniği kullanılmıştır (Resim 18).

4.3.3. Toka

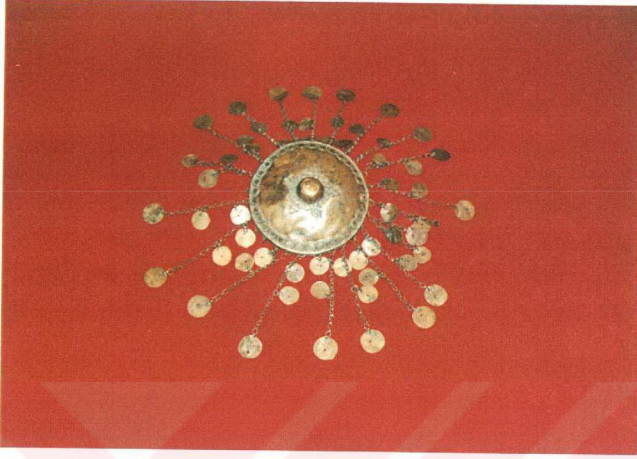

Resim 19. Toka

Kadınların kullandığı bir aksesuardır. Başörtüsünü saça tutturmak için kullanılır. Yörede kullanılan diğer gümüş takılarda olduğu gibi tokada da savatlama tekniği kullanılmıştır (Resim 19).

4.3.4. Tepelik

Çeşitli madenlerden yapılan başlığın üzerine takılan kadın aksesuarıdır. Günümüzde yörede tepelik kullanımı terkedilmiştir (Resim 20).

Resim 20. Tepelik

4.3.5. Kemer

Resim 21. Kemer

Altın, gümüş ve bakırdan yapılan kadın giyiminde kullanılan bir çeşit aksesuardır. Kırsal kesimde madeni kemer kullanımı hemen hemen yok gibidir. Kemer yerine yün kuşaklar kullanılmaktadır. Yozgat yöresinde geniş tokalı kemerlerin kullanıldığı bilinmektedir (Resim 21).

4.3.6. Köstek

Resim 22. Köstek

Erkeklerin kullandığı cep saatlerine takılan altın, gümüş gibi değerli madenlerden yapıldığı gibi değersiz madenlerden de yapılan gösterişli bir zincirdir (Resim 22).

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

1. Her yörede olduğu giysiler çeşitli parçalardan oluşmakta ve her parçaya isimler verilmektedir.
2. Çarık, yemeni, çorap gibi giyim parçaları kadın ve erkek tarafından renk ve desen gözetmeksizin beraber kullanılmaktadır.
3. Yöredeki giysilerin yapımında kullanılan kumaşlar ve malzemelerin büyük bir bölümü fabrikasyona dönüşmüştür. Bu ürünlerin fabrikasyon olması yöredeki dokuma ve el sanatlarının yok olmasına sebep olmaktadır. Bununla beraber malzemelerin fazla miktarda üretilmesi daha ekonomik olmasını sağlamıştır.
4. Yöredeki geleneksel giysileri, günümüzde sadece halkoyunları toplulukları tarafından kullanılmaktadır. (Çekerek bölgesinde birkaç tane köyde hala günlük yaşamda bazı kıyafet parçaları kullanılmaktadır. Örneğin üçetek, şalvar, önlük). Halkoyunları topluluklarının tek tip giysi kullanmaları renk, desen çeşitliliğini azalmasına hatta yoklamasına sebep olmaktadır. Oysaki halkoyunları giysisi diye tek tip özel bir giysi yoktur. Yörede giyilen giysiler renk ve desen çeşitliliği gösterir.
5. Yörede kullanılan erkek giysilerinde tercih edilen renkler çoğunlukla lacivert ve siyahtır. Kadın giysilerinde ise kutnu kumaş dokumalar ve değişik renklerde kadife kumaşlar kullanılmaktadır.
6. Yöre insanının kullandığı takıları, Türkiye'nin genelinden ayırmak mümkün değildir. Nedeni ise yöre de görülen kadınların ve erkeklerin kullandığı gümüş ve savatlama tekniği kullanılarak yapılmış takılar (muskalar, hamayıllar, bilezikler, köstek vb.) hemen hemen Anadolu'nun her yerinde görülmektedir.
7. Günümüzde geleneksel kıyafetlerin yerini, çağımız giysileri almıştır. Örneğin kadın kıyafetlerinde üçeteğin yerine elbise, şalvarın yerine pantolon, çarığın

yerine ayakkabı, erkek kıyafetlerinde ise şalvarın yerine pantolon, çarık ve yemenin yerine ayakkabı almış gömlek korunmuş ancak model değişimine uğramıştır. Bu değişimin çağımızda olması kaçınılmazdır. Ancak geleneksel kıyafetlerin korunması, kültür mirasının gelecek kuşaklara en az eksikle aktarılmasında büyük yarar vardır.

8. Teknik ve kalıp çizimleri hazırlanmış yöre giysilerinin verilmesinde amaç; halk giyim kültürümüzün taşınmasında yararlı olacak, günümüzde belgedeğimiz bu giysilerin yıllar sonra gerçek modelinden uzaklaşması da engellenmiş olacaktır.
9. Teknik açıdan incelenen yöresel kıyafetlerin kökenine inilmesi ve hangi kültürlerden etkilendiğinin tespiti için etnografik çalışmalarında yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Aker, M kerrem ve Bostancıoğlu, H. Genel Teknoloji, Güneř Matbaası, 1970,
Ankara

Bakır, Süleyman, Tokat Yöresi Giyimi, Yüksek Lisans Tezi, 1999, İstanbul.

Bayraktar, Fatma, Giyim, 1993, Ankara

Büyük Larousse, Cilt 6, Cilt 13, Cilt 18, Cilt 23, Interpress Basın ve Yayıncılık,
İstanbul.

Koçu, E. Reřat, Türk Giyim Kuřamı ve Süslenme Sözlüđü, Sümerbank Kültür
Yayınları, Beřnur Matbaası, 1967, Ankara.

Yozgat İl Yıllığı, 1991, Ankara.

Uluumay, Esat, Anadolu Folklor Dergisi, Sayı 21, Mat Grafik, 1994, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Nalan BAKIR 1969 Malatya'da doğdu. 1970 yılından sonra yaşamına İstanbul'da devam etti. İlk, orta, lise tahsilini İstanbul'da tamamladı. 1989 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Türk Halkoyunları Bölümünde yüksek öğrenimine başladı, 1994 yılında mezun oldu. Aynı sene içerisinde İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün açmış olduğu Türk Halk Oyunları Anasanat Dalı Türk Halkoyunları Programına katıldı. 1998 yılının mart ayında Milli Eğitim Bakanlığı'nın kadrolu personeli olarak Yozgat Halk Eğitimi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nde Türk Halkoyunları öğretmenliği görevine başladı. Şu anda burada öğretmenlik görevini sürdürmektedir.